

• • • • • Will Durant

• • 0 zmysle života

N

**0 zmysle
života**

Obsah

Prečo čítať Duranta?	9
Kapitola I. Antológia pochybností	19
I. Problém	21
II. Náboženstvo	25
III. Veda	27
IV. Dejiny	31
V. Utópia	33
VI. Samovražda rozumu	37
VII. Záver	41
Kapitola II. Niektorí súčasníci hovoria o zmysle života	43
I. Literáti	45
II. Od Hollywoodu po Gangu	65
III. Tri ženy	89
IV. Skeptici a lenivci	99
Kapitola III. Listy o samovražde	101
I. Populárnosť samovraždy	103
II. Ústupky samovražde	105
III. Stredoviktoriánstvo	113
IV. Osobné vyznanie	117
V. Pozvanie	121
Dodatok. Správa od odsúdenca	
č. 79206 z väznice Sing Sing	123
Poznámky prekladateľa	131

Will Durant
On the Meaning of Life

Original text is in the public domain.
Translation © Michal Lipták
Foreword © 2026 by Andrej Démuth
Design & Layout © Soňa Ševčíková
Slovak edition © 2026 by N Press, s. r. o.

ISBN 978-80-8230-480-3

**Prečo čítať
Duranta?**

Pokúšať sa sprostredkovať kľúčové udalosti v dejinách myslenia je do istej miery pokusom o topografiu krajiny ideí. Problém každej takejto činnosti spočíva v tom, že to, čo mapujeme, nie je nič fyzické, hmotné ani bezprostredne trvácne. Ba dokonca nejde o nič očiam viditeľné. Krajina myšlienok je ríšou prchavých obsahov, niekedy s viac či menej jasnými hranicami a kontúrami. Práve preto sa opisuje omnoho ťažšie.

Platón pri charakteristike sveta ideí, ktorý pokladal za večný a skutočný – priam skutočnejší než čokoľvek iné –, hovorí, že tento svet zaberá akési „bezfarebné a beztvaré miesto“ (topos hyperuranios), ktoré dosiať nijaký básnik neoslávil a ktoré je prístupné jedine rozumu (Platón, *Faidros*, 247c; tzv. Stephanovo číslovanie). Platón a jeho nasledovníci – idealisti, novoplatonici, Berkeley či niektorí okazionalisti – sú však skôr výnimkou, keďže veria, že idey existujú večne, nezávisle od človeka, mimo mysle a pred existenciou akéhokoľvek jednotlivca.

Väčšina mysliteľov je v tomto ohľade umiernennejšia a podľa vzoru Aristotela zastáva názor, že myšlienky sú ľudskými výtvormi a existujú iba v myšliach, prípadne v akomsi pomyselnom Popperovom „treťom svete“,¹ ktorý je produktom ľudskej činnosti a zároveň súčasťou spoločného sveta, v ktorom sa stretávajú subjektívne pohľady a interpretácie reality.

Kým mapovanie materiálneho sveta – prírodnej krajiny – sa môže opierať o „skutočné“ a relatívne stabilné objekty, ktoré viacerí ľudia vnímajú podobne, pri myšlienkach je situácia oveľa komplikovanejšia. V mentálnej geografii, či už platónskej, alebo aristotelovskej, si nevytvárame mapu ako psychickú reprezentáciu objektívneho fyzického sveta. Naopak, pokúšame sa načrtnúť myslený svet so scenériou ideových zákutí na základe toho, s čím sme sa stretli a ako tomu rozumieme. A práve porozumenie predstavuje pri takomto mapovaní zásadný problém.

T. S. Kuhn v diele *Štruktúra vedeckých revolúcií* upozornil, že naše chápanie sveta ideí je vždy ovplyvnené paradigmou, v ktorej sa nachádzame.² Mentálna geografia preto nie je opisom večných a nemenných štruktúr sveta, akými sú pohoria, jazerá či iné krajinné útvary pretrvávajúce celé veky. Nie je formovaná ani tým, čo je síce malé, ale natoľko početné, že si zaslúži pozornosť – ako zrnká piesku tvoriace púšte či molekuly vody vytvárajúce oceány.³

Krajina ideí je utkávaná z vier a presvedčení. Je tvorená duchom – duchom autora i myšliami tých, ktorí jeho myšlienky zachytávajú a interpretujú. V bežnej fyzickej topografii je hora nezávislá od pozorovateľa. Problém vzniká na našej strane, ak ju prehliadame alebo nezohľadňujeme v našich predstavách.

1 Popper, K. R. (1972). *Objective knowledge: An evolutionary approach*. Clarendon Press.

2 Kuhn, T. S. (1982). *Štruktúra vedeckých revolúcií*. Preklad Ľubica Valentová. Pravda (Bratislava), s. 174. (Pôvodné dielo publikované v roku 1962.)

3 Dawkins, R. (2006). *The selfish gene* (30th anniversary ed.). Oxford University Press, s. 24 – 28. (Pôvodné dielo publikované v roku 1976.)

Hore je to však ľahostajné – o svojej existencii nás presvedčí sama.

Možno, pravdaže, v duchu Berkeleyho alebo senzualistov namietat', že napokon všetko, s čím sa stretávame, má povahu predstáv, vnemov a impresií, a teda aj „materiálne veci“ sú iba konštruktmi vedomia.⁴ Nech je to akokoľvek, v každodennom živote väčšinou predpokladáme, že našim vnemom a ideám „tam vonku“ niečo zodpovedá – že odkazujú na niečo reálne, existujúce za hranicou subjektivity.

Myšlienka je však bytostne spojená s tým, kto ju formuloval, a zároveň aj s tým, kto ju interpretuje. Akoby na subjekte lipla intenzívnejšie než domnelý vonkajší objekt. To, čím myšlienka je, závisí od podoby, ktorú nadobúda v mysli premýšľajúceho človeka.

Od čias Schleiermacherovej a Diltheyovej hermeneutiky tušíme, že vnímanie a porozumenie predpokladajú určité predporozumenie. Inými slovami, to, čo vidíme, nie je vec sama, ale skôr to, čo očakávame, že uvidíme. Paradigma je preto akousi interpretačnou optikou, ktorá nám umožňuje chápať veci vopred predpokladaným spôsobom.

Ak nevieme, na čo sa pozeráme, čo si máme všímať a kam upriamiť pozornosť, pravdepodobne neuvidíme to podstatné. Kolumbus napríklad napriek tomu, že stál na brehoch Nového sveta, nepochopil, že neobjavil západnú cestu do Indie, ale nový kontinent. Preto podľa neho v Amerike žili Indiáni, nie Američania. Nešlo pritom iba o slovíčkarenie – Kolumbus nedokázal vidieť Nový svet ako nový. Nebol schopný predstaviť si možnosť niečoho, čo presahovalo horizont jeho predstáv.

Až po výpravách Ameriga Vespucciho a neskôr Fernãa Magalhãesa ľudia pochopili a prakticky dokázali existenciu

4 „Sme všetci z rovnakej látky ako sny. Náš malý život je obmývaný spánkom.“ – Shakespeare, W. (2008). *Búrka*, štvrté dejstvo, prvý výstup. Preklad Ľubomír Feldek. Ikar (Bratislava), s. 84. (Pôvodné dielo publikované v roku 1611.)

Mundus Novus i skutočnosť, že Zem je podstatne väčšia, než sa dovtedy predpokladalo.

Naša vôľa, túžby a predchádzajúce poznatky spôsobujú, že perцепčné pole organizujeme nielen podľa vrodených princípov vnímania, ale najmä podľa naučených vzorcov a očakávaní. Podobne je to podľa Kuhna, Lakatosa, Feyerabenda či Foucaulta aj v dejinách vedy. Fenoménom rozumieme tak, ako očakávame, že sa majú prejavovať. Odkiaľ sa však tieto očakávania berú?

Nepochybne pochádzajú z osobnej skúsenosti, ale predovšetkým aj z predstáv o svete, ktoré preberáme od iných – od rodičov, učiteľov, priateľov, autorov kníh a ďalších pre nás významných osobností. Ako sa však názory iných stávajú pre nás významnými? Jednoducho tak, že ich za také považujeme, pretože často ich za dôležité pokladajú tí, ktorí sú inými uznávaní ako experti.

Jedným z takýchto mysliteľov v Spojených štátoch začiatku 20. storočia bol nepochybne aj William James Durant. Will Durant bol americký historik, filozof a popularizátor dejín a filozofie, charakteristický schopnosťou sprostredkovať zložité filozofické a historické myšlienky mimoriadne prístupným spôsobom širokému publiku. Spolu so svojou manželkou Ariel Durant⁵ vytvoril monumentálne jedenástzväzkové dielo *The Story of Civilization (Príbeh civilizácie)*, na ktorom pracovali takmer štyridsať rokov. Medzi jeho najznámejšie knihy patria aj *The Lessons of History (Prednášky z dejín)*, *The Story of Philosophy (Príbeh filozofie)* či *The Pleasures of Philosophy (Potešenie z filozofie)*. Za zväzok *Rousseau and Revolution (Rousseau a revolúcia)* získal Pulitzerovu cenu za literatúru faktu (v roku 1968) a v roku 1977 aj Prezidentskú medailu slobody.

5 Will Durant zomrel 7. novembra 1981 vo veku 96 rokov v Los Angeles, dva týždne potom, ako zomrela jeho milovaná žena Ariel. Durant bol v čase jej úmrtia po operácii hospitalizovaný v nemocnici a rodina sa to pred ním snažila utajiť. Keď sa z večerných správ dozvedel, že jeho manželka zomrela, jeho srdce zlyhalo a o dva dni skončil.